

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:100

av Daniel Riazat m.fl. (V)

Förskolan

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma med förslag till ändring i skollagen i syfte att ge kommunerna makt över etableringen av nya förskolor genom krav på kommunala förskoleavtal för privata utförare och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en kartläggning och utvärdering av kommuner som utvidgat rätten till förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra förskolechefer till rektorer och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att genomföra en fördjupad kartläggning av situationen när det gäller modersmålsstöd i förskolan och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma med förslag om att arbetsmiljölagen ska omfatta barn i förskola på ett liknande sätt som den omfattar elever i grund- och gymnasieskola och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp om tillgången till barnlitteratur i förskolan i dag är tillräcklig eller om åtgärder behöver vidtas för att förbättra situationen och tillkännager detta för regeringen.

2 Barngruppernas storlek måste minska

Barngruppernas storlek är ett av de största problemen i förskolläraarnas vardag, enligt en enkätundersökning som presenterades av Lärarförbundet den 21 maj i år, på Förskolans

dag. Detta resultat är inte förvånande utan bekräftar den bild som många föräldrar och anställda i förskolan vittnar om.

Problemet är inte nytt. Sedan början av 2000-talet har den genomsnittliga barngruppsstorleken varit omkring 17 barn. Även om variationerna har varit små så rådde under 2000-talets första år en positiv trend. Den genomsnittliga barngruppsstorleken minskade till 16,7 barn 2006 och antalet barn per årsarbetare var då 5,1. Sedan dess, under en tid då skattesänkningar valts framför satsningar på välfärden, har barngrupperna vuxit till 16,9 barn 2014 och 5,3 barn per årsarbetare.

Vänsterpartiet är överens med regeringen om att barngruppernas storlek måste minska och den satsning på 415 miljoner kronor i statsbudgeten för 2015 som finns för detta ändamål. Från 2016 kommer satsningen att vara 830 miljoner kronor per år.

Vi är också positiva till att regeringen gett Skolverket i uppdrag att utarbeta nya riktlinjer för barngruppernas storlek.

I detta sammanhang går det inte att bortse från att det finns ett behov av att fler än idag utbildar sig till förskollärare. Åtgärder behöver därför vidtas för att göra förskolläraryrket till ett ännu mer attraktivt val för unga. Men även barnskötarna är helt nödvändiga i förskolan och bör ges goda arbetsvillkor och utvecklingsmöjligheter. Det finns idag en oroväckande trend att allt fler barnskötare anställs på visstid, trots att det finns långsiktiga behov av denna personalgrupp.

3 Avtal med privata utförare

För att kunna erbjuda alla barn förskoleplats måste kommunen ha möjlighet att planera när, var och om nya förskolor etableras. Enligt nuvarande lagstiftning är dock en kommun tvungen att godkänna och betala ut bidrag till alla privata förskolor som bedöms följa lagar och regler oavsett om dessa förskolor behövs eller inte.

I dagsläget är det dessutom tillåtet att driva förskolorna som vinstdrivande företag. Den kommunala finansieringen är alltså delvis möjlig att dela ut som vinst till ägarna, på bekostnad av barnens behov och personalens villkor. Det som dock framför allt skiljer de kommunala och de enskilda förskolorna åt är personalens utbildning. I de kommunala förskolorna har 78,8 procent av personalen pedagogisk högskoleexamen, medan siffran för de enskilda förskolorna är 63,5 procent (Skolverkets statistik läsåret 2014/15).

Vänsterpartiet anser att de enda enskilda förskolor som ska tillåtas är sådana som drivs utan vinstsyfte. Överskott som görs ska återinvesteras i verksamheten. Därför är vi glada över att ha kommit överens med regeringen om den utredning där man ska ta fram förslag på nytt regelverk för privat utförda välfärdstjänster.

Även med ett nytt regelverk som garanterar att förskolor inte drivs med vinstsyfte kvarstår dock behoven av att kommunerna måste ges bättre planeringsförutsättningar och möjligheter att ställa krav.

Vi anser att det vid etablering av enskilda förskolor ska krävas ett avtal med kommunen. Kommunerna bör ges rätt att bestämma om de vill skriva avtal eller inte och på så sätt kunna planera utbudet av förskolor efter de behov som finns. Det innebär också att det alltid är kommunen som har ansvar för verksamheten vid alla offentligt finansierade förskolor och att det finns tillräckligt med platser för alla barn.

Kommunen kan då redan från början försäkra sig om att alla förskolor följer de lagar och regler som gäller för all förskoleverksamhet. Kommunen skulle också ges möjligheter att granska både de personer och de organisationer som vill starta en förskola för att hindra oseriösa aktörer. Avtalen skulle ge möjlighet att avsluta samarbetet med personer och företag som exempelvis har stora skatteskulder eller är dömda för brott.

Kommunen ska dessutom kunna ställa ytterligare krav, gällande t.ex. att lokalerna ska vara tillgänglighetsanpassade, utbildningsnivå på personalen eller att maten ska lagas på förskolan. I avtalen bör också ingå att alla förskolor ska vara skyldiga att delta i kommunens kvalitetsutveckling och även att de enskilda förskolorna ska kunna granskas på samma sätt som de kommunala.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till ändring av skollagen i syfte att ge kommunerna makt över etableringen av nya förskolor genom krav på kommunala förskoleavtal för privata utförare. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga

Vänsterpartiet anser att alla barn bör ha samma möjlighet att gå i förskola eftersom det är ett bra stöd i deras utveckling. Vi menar att förskolan ska vara avgiftsfri, tillgänglig och likvärdig för alla. Därför vill vi på sikt införa en avgiftsfri allmän förskola, med rätt till en vistelsetid om minst 30 timmar per vecka, för barn från ett års ålder.

Ett viktigt steg på vägen mot ett sådant mål skulle vara att stärka rätten till förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga. Till skillnad från barn till arbetande och studerande så har dessa barn endast lagstadgad tillgång till förskolan under 15 timmar per vecka. Därmed går de delvis miste om den pedagogik, de utvecklingsmöjligheter och den kontakt med kompisar som förskolan kan erbjuda. En utvidgad rätt till förskola för dessa barn handlar inte om ett tvång, utan en möjlighet för föräldrarna att skapa större möjligheter att lägga upp vardagen på det sätt som passar barnet och familjen bäst.

Många kommuner har redan på eget initiativ genomfört sådana reformer. Det bör göras en kartläggning och utvärdering av kommuner som utvidgat rätten till förskola för barn till arbetslösa och föräldralediga. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Rektorer istället för förskolechefer

Förskolans pedagogiska uppdrag behöver förstärkas i realiteten och inte bara på pappret. En av flera viktiga åtgärder för att åstadkomma detta skulle vara att göra förskolecheferna till rektorer. Denna ståndpunkt har Vänsterpartiet haft sedan den nuvarande skollagen behandlades i riksdagen, i likhet med bland andra Lärarförbundet och Sveriges skolledarförbund. Benämningen rektor skulle höja förskolechefens status och sätta fokus på att förskolan faktiskt är en egen skolform. För att bli rektor krävs förstås också en rektorsutbildning och genom att förskolechefer genomgår denna skulle de få ytterligare fördjupade kunskaper om hur förskolan ska uppfylla sitt pedagogiska uppdrag.

Vad som ovan anförts om att göra förskolechefer till rektorer bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Bättre modersmålsstöd i förskolan

Språk och lärande hör samman. Det är väl belagt att den som har goda kunskaper i sitt modersmål har bättre möjligheter att lära sig nya språk, t.ex. svenska, och även att utveckla kunskaper inom andra områden såsom matematik. Stöd för barn med annat modersmål än svenska är därför mycket viktigt i förskolan, särskilt för yngre barn som är i färd med att utveckla språk och identitet.

Förskolan ska bidra till att modersmålet utvecklas så att barnen kan kommunicera på såväl sitt modersmål som på svenska. Detta uppdrag förtydligades i den nuvarande skollagen – samtidigt som den dåvarande regeringen poängterade att deras förslag inte innebar någon reell skärpning av förskolebarnens möjlighet att få stöd i att utveckla sitt modersmål.

Möjligheterna för förskolebarn att få modersmålsstöd varierar kraftigt och inte sällan finns det stora brister i förskolornas arbete, något som regelbundet konstateras av Skolinspektionen i deras tillsynsarbete.

Modersmålsstödet i förskolan bör förbättras. Ett bra stöd tidigt i livet leder till bättre förutsättningar för elever när de börjar grundskolan. Ett första steg bör vara att ge Skolverket i uppdrag att genomföra en fördjupad kartläggning av situationen när det gäller modersmålsstöd i förskolan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Arbetsmiljölagen i förskolan

Arbetsmiljölagen gäller i dag elever i grund- och gymnasieskola (inklusive förskoleklassen, sameskolan, specialskolan, särskolan och gymnasiesärskolan). Frågan om huruvida arbetsmiljölagen även ska omfatta förskolan och fritidshemmen har diskuterats och utretts flera gånger, senast i betänkandet ”Bättre arbetsmiljöregler I. Samverkan, utbildning, avtal m.m.” (SOU 2006:44). Utredningens slutsats var att det behövs förbättringar av såväl den fysiska som den psykosociala arbetsmiljön i förskola och fritidshem, men att det skulle kunna ske inom ramen för befintliga institutioner och strukturer, bl.a. genom en förstärkt skollagstiftning och bättre samarbete mellan myndigheter. I direktiven till utredningen ingick emellertid endast att ta ställning till om just arbetsmiljölagen skulle föreslås gälla i förskola och fritidshem. Därför lämnade utredaren inga konkreta förslag till förändring av övrig lagstiftning eller myndigheters regleringsbrev. Någon sådan avgörande förbättring med avseende på arbetsmiljön i förskola och fritidshem, vare sig av lagstiftning eller av myndigheternas uppgifter och skyldigheter, har ännu inte genomförts.

Frågan om arbetsmiljölagens tillämpning handlar inte bara om ett långsiktigt systematiskt arbetsmiljöarbete utan också om konkreta och mer eller mindre akuta arbetsmiljörisker. Ibland hänvisas till att när stora risker finns så kan Arbetsmiljöverket eller skyddsombud vidta åtgärder till skydd för personalen och på så sätt skyddas även barnen indirekt. Men risker kan se olika ut beroende på om det är vuxna eller små barn som ska skyddas. Ett tydligt exempel är om farliga kemikalier lämnas framme och är möjliga att nå för barnen.

Det finns förstås flera olika vägar att gå för att förbättra arbetsmiljön för barnen i förskolan. Arbetsmiljölagen bör vara ett av dessa verktyg. Regeringen bör därför återkomma med förslag om att arbetsmiljölagen ska omfatta barn i förskola på ett liknande sätt som den omfattar elever i grund- och gymnasieskola. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Boken i förskolan

Kravet på skolbibliotek gäller inte förskolan. Det kan möjligen ha varit förståeligt så länge som skolbiblioteken definierades enbart som instrument för rent pedagogiska ambitioner och så länge som förskolan inte omfattades av principen om det livslånga lärandet. I dag är läget ett annat. Förskolans uppgift är mycket vidare än att bara omfatta det rena lärandet. Vi vet i dag vilken betydelse det har även för de mycket små barnen, deras kreativitet och fantasi, och i förlängningen för deras framtida möjligheter i samhället, att de kommer i kontakt med böcker och litteratur på ett tidigt stadium, långt innan de själva kan läsa.

Eftersom vi vet att könsrollen formas från första dagen i ett barns liv och att pojkar senare i livet genomsnittligt läser mindre litteratur än flickor, är det viktigt att uppmärksamma att pojkar och flickor i förskolan får likvärdig stimulans när det gäller bokprat och bokläsning och att personalen är medveten om de könsroller som böckerna redovisar och ha kunskaper att prata om detta tillsammans med barnen.

Det finns risk för att nuvarande ordning inte beaktar förskolebarnens behov av litteratur. Folkbibliotek kan saknas i närheten av den förskola där barnen går och personalen på förskolorna hinner bara undantagsvis, om alls, gå med barnen till biblioteken.

Det bör därför följas upp om tillgången till barnlitteratur i förskolan idag är tillräcklig, eller om åtgärder behöver vidtas för att förbättra situationen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Daniel Riazat (V)

Ulla Andersson (V)

Ali Esbati (V)

Christina Höj Larsen (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)

Daniel Sestrajcic (V)